

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 60 K, na $\frac{2}{3}$ strani 40 K, na $\frac{1}{3}$ strani 20 K, na $\frac{1}{6}$ strani 10 K in na $\frac{1}{12}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 21. V Ljubljani, 15. novembra 1910. Letnik XXVII.

Obseg: Kako so zdravili konja, ki se je prenaedel in dobil koliko. — Kmetijstvo in draginja živil. — Sadna razstava v Borovnici. Krmljenje z oljnimi tropinami. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

Kako so zdravili konja, ki se je prenaedel in je dobil koliko.

(Iz dr. L. Steuertove knjige »Nachbars Rat in Viehnöten« z dovoljenjem založne knjigarne.)

Bilo je skrajno neprijetno, da se rjava kobila ravno v času največjega dela ni smela vpregati. Dela na polju in žetve ni bilo mogoče odlašati, in zato so morali ostali trije konji toliko več delati. Opoldanski počitek je bil včasih že zelo kratek. Delo je tako priganjalo, da v resnici konji dostikrat niso utegnili jesti. Nedelja je prinesla zaželeni počitek in sedaj morejo tudi preutrujeni konji zopet nadomestiti, kar so med tednom pri krmi zamudili, si je mislil kmet Štampihar.

Štampiharjevi konji so bili popolnoma gospodarjevih misli. Ves teden so bili le takrat siti, če so ponoči dobili več sena ali so pojedli svojo steljo. Ker pa so prišli zvečer silno utrujeni domov, tudi ponoči niso mogli vselej nadomestiti hrane, kar so je podnevi premalo dobili. V nedeljo zjutraj pa so bili zopet popolnoma spočiti. S tekom so poživali svojo krmo.

Ko je hlapec po krmjenju še enkrat napolnil jaslji, so naglo požrli tudi drugi delež. Nekaj ur pozneje je prišel hlapec zopet v hlev in je še enkrat natresel v jaslji ovsu in rezanice. Konji so pojedli tudi to doklado, čeprav z manjšim tekom. Samo rjavec je pospravil svoj delež prav požrešno. Ker so drugi konji, obe kobili in vranec, počasneje žrli in bili že od jutra siti, si je mogel rjavec tudi od deležev poleg stojičih konj dober del prisvojiti.

Bilo je poldne. Krme je bilo zopet dosti. Izvzemši rjavca so jedli sedaj konji svoje bogato odmerjene deleže zelo počasi in so pustili še dober del. Bili so še od jutra napol siti.

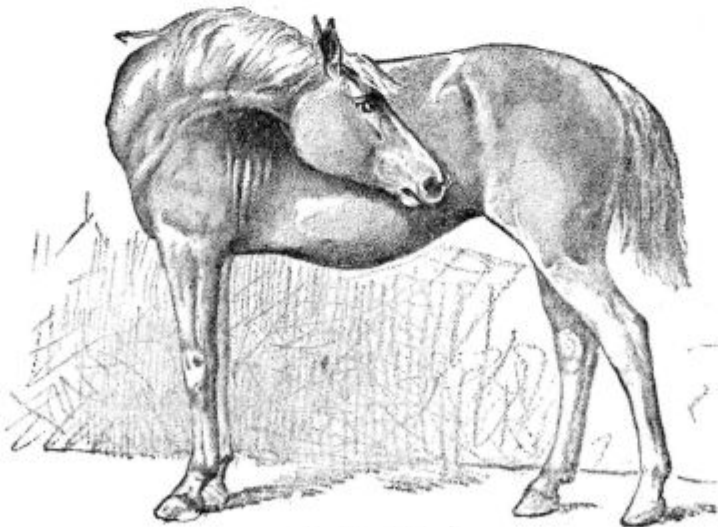
Rjavec pa je bil še tako lačen, kakor zjutraj. Kar so drugi pustili, je kmalu izginilo v njegovem želodcu.

Hlapec je z dopadanjem opazoval požrešno

žival. Da, dober jedec je, pa tudi dober delavec. Pri vozu in pri jasljih mu ni kmalu kdo kos! je rekel hlapec polglasno.

Sedaj je bil tudi rjavec sit. Lakotnice so bile napihnjene in ves trebuh je bil poln in napet.

Zaspan in s povešeno glavo je stal na svojem

Podoba 73.

prostoru in prebavljaj. Čez nekaj ur je prišel hlapec zopet v hlev.

Vsi konji so veselo zarezgetali, ko je vstopil, le rjavec se ni zmenil zanj.

Ležal je na tleh in gledal navidez trudno in leno predse. Hlapcu se je to čudno zdelo. Hotel je konja spraviti pokonci, mu govoril in ga nalahko vdaril po vratu. Konj se ni genil. Tedaj je vzel hlapec bič v roke in počil z njim. Tudi to ni nič pomagalo. Šele ko je hlapec žival nalahko udaril, na kar rjavec ni bil navajen, je skočil pokonci. Hlapec je natresel nekaj krme v jasli. Konj ni žrl. Komaj je nekaj minut stal, že se je zopet vlegel.

Nekaj časa je mirno ležal, potem je začel naenkrat stokati. Kmalu se je pričel po stojišču valjati.

Strahoma je gledal hlapec, kako se konj preobrača z ene strani na drugo.

Zopet je spravil konja pokonci. Komaj je stal na nogah, se je vrgel težko stokajoč na tla in premetavanje se je pričelo iznova. Da bi se ne poškodovali drugi konji, je hlapec peljal druga dva takoj iz hleva in jih je privezal na dvorišču k plotu. Potem je poklical gospodarja, ki je sedel s sosedom v bližnji vaški krčmi.

Oba sta prihitela v hlev. Že na dvorišču sta slišala, kako je konj pri preobračanju tolkel s kopiti ob leseno steno.

Stena je bila že napol razbita. Konj je skočil zopet pokonci in se zopet vrgel na tla. Če je nekaj sekund stal, je obrnil glavo nazaj in jo položil na levo stran trebuha, kakor kaže podoba 73.

Včasih se je hudo napanjal, da bi izpustil vodo ali izločil blato, pa je le malo opravil. Dihal je zelo hitro in potne kapljice so lezle iz vseh kožnih luknjic. Kmalu ni bilo suhe dlake na vsem telesu. Precej časa je trajalo, preden sta se mogla Štempihar in sosedi približati trpeči živali, ker je brezobzirno in besno tolkla okoli sebe.

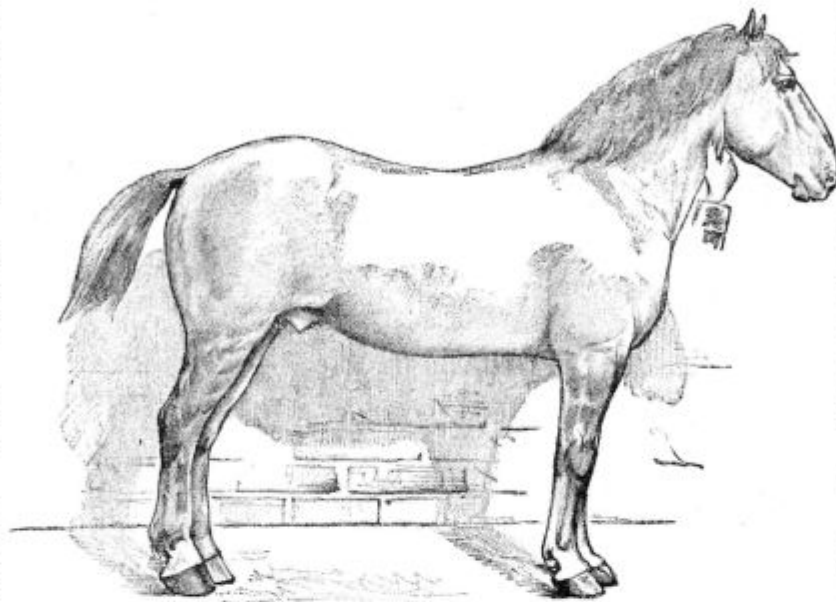
Končno se je žival malo umirila. Sedaj je mislil sosedi, da bi bilo najbolje, če se konj dene v stajo za žrebeta, ker potem lahko drugi konji ostanejo čez noč na svojih prostorih.

Rjavo kobilu, ki je bila, odkar si je izvinila nogo, v staji za žrebeta, so odpeljali ven, in na njeno mesto

so dejali rjavca in ga dobro privezali. Ker je bil konj izpočetka dosti miren, ga je sosedi urno preiskal.

Najprej mu je potipal na žilo na desni spodnji čeljusti. Naštel je približno šestdeset udarcev v minuti (pod. 74). Sosedi je rekel, da je slučaj zelo resen. Šestdeset udarcev sicer ni veliko, ali vendar znamenje, da je temu vzrok velika nerednost v črevih.

Sosedi je potipal ušesa. Bila so mrzla. Ko mu je segel v uho, je konj samo enkrat slabo stresel z glavo.

Podoba 74.

Sosedi je položil svoje uho na obe trebušni plati. V črevih ni bilo ničesar slišati. Zadnji del je bil močno napihnjen in napet kakor boben. Tudi skozi mastnik je sosedi otipal čreva. Hlapec je vzdignil levo prednjo nogo, sosedi pa se je približal od leve strani in je položil levo roko na križ. Z desno roko, namazano z mastjo, je počasi segel v mastnik (pod. 75).

Sosedi je našel mastnik prazen.

Ko je pritisnil na mehur, se je prepričal, da je tudi ta skoraj prazen. Konj je pri pritisku spustil še nekaj scalnice, močno se napanjajoč. Sosedi je tudi z roko čutil, da je debelo črevo močno napihnjeno s plini in s krmo in tišči proti medenici.

„Kakor se kaže, se je konj danes preobjedel“, je rekel Štempiharju. Hlapec je potrdil, da je rjavec res požrl skoraj še enkrat toliko, kolikor navadno.

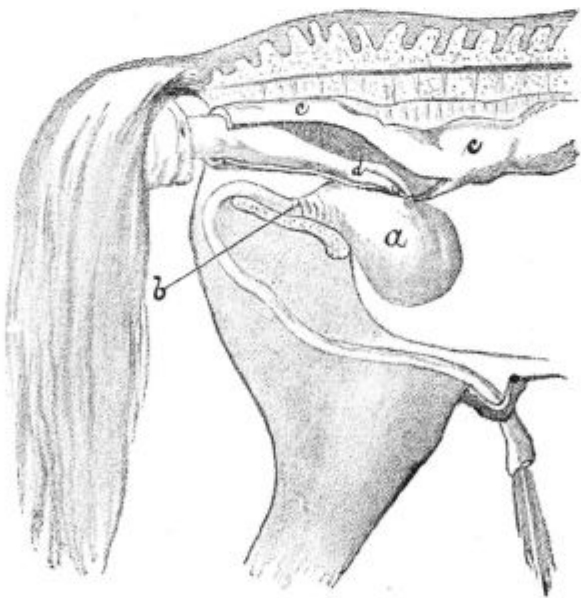
„Potem mi je vse jasno“, je menil sosedi. „Čreva so, kakor sem pri preiskovanju spoznal, nenavadno napolnjena s plini. Konj je navajen biti vsak dan vprežen. Delo in gibanje pa pospešujeta delovanje črev in neposredno tudi gibanje črevesne vsebine. Danes je konj požrl skoraj še enkrat toliko in je pri tem stal mirno v hlevu. Sedaj ni čuda, da se je použita krma napažila. Tudi se je naredilo več plinov kakor navadno, ker ni mogoče, da bi

se toliko krme moglo pravilno prebaviti. Konj se je preobjedel in ima jako težko koliko, in kdo ve, kako se bo stvar iztekla, je zelo resno rekel sosedi.

Štempihar in njegov hlapec sta izprevidela, kako neumnost sta napravila s preobilnim krmljenjem.

Toda, kar se je storilo, je storjeno, sedaj se ne da več prenarediti.

Konj je bil med preiskovanjem dosti miren. Sedaj pa so prišle bolečine z novo silo. Vrgel se je zopet na tla in je besno bil okoli sebe. Če ni kdo hotel sam

Podoba 75.

teško poškodovan biti, je moral biti primerno daleč. Sosed pa je porabil ta čas, da je pripravil vse potrebno za prvo pomoč. Rekel je prinesiti četrť litra piva iz gostilne in je vzel iz svoje omarice za zdravila trideset gramov Hofmanovih kapljic. Hofmanove kapljice in pivo je vlil konju skupaj iz steklenice. Stem so se bolečine živali nekoliko ublažile. Čez nekaj minut je bil konj mirnejši. Spravili so ga zopet pokonci, in potem sta Štampihar in njegov hlapec po sosedovem navodilu drgnila trebuh bolnega konja krepko s krtačami in s slamo. Drgnila sta z vso močjo celo četrť ure.

Medtem je sosed poslal po škať gorke vode in košček navadnega mila. Milo je dejal v vodo in ga zmel z rokami, da se je raztopilo. Na cev, ki jo je s seboj prinesel, je nasadil lijak. Nato je moral hlapec vzdigniti konju levo sprednjo nogo in on je previdno in počasi porinil konec za prst debele gumijeve cevi v konjev mastnik. Ko se je to zgodilo, je vzdignil lijak tako, da je bil precej više kakor hrbet bolnega konja. V dvignjeni lijak je moral Štampihar viliti milnico, ki je bila zelo gorka. Da bi bil konja oparil, se ni bilo bati, ker je gola roka čisto lahko zdržala v vroči milnici.

Polagoma in med pogostimi prenehljaji so vlili skoraj 6—8 litrov milnice v mastnik. Raztopina je ostala približno deset minut v črevih, potem jo je konj z močnim napenjanjem zopet iztisnil ter je izločil mnogo črevesnih plinov. Spočetka so mislili, da se je konj nekoliko umiril. To priliko je sosed porabil, da ga je nanovo preiskal. Potipal je na žilo in je naštel 68 udarcev v minuti. Žila pa je utripala precej slabo. Sosed je zamišljeno zmajeval z glavo in je svetoval Štampiharju, naj nemudoma pošlje po živinozdravnika, ker je položaj zelo nevaren.

Konju so že vlili zdravil v gobec, drgnili ga četrť ure in mu v mastnik vlili milnice. Pri tem je minila skoraj ura in položaj se ni zboljšal; nasprotno, celo poslabšal se je.

Hitro so poslali nekoga v mesto po živinozdravnika. Med tem časom so hoteli konja prepeljavati malo po dvorišču. To pa ni šlo tako lahko. Konj se je zunaj vlegel in se premetaval ravno tako kakor v hlevu. Z velikim trudom so ga spravili zopet nazaj v stojišče za žrebeta.

Preden je prišel živinozdravnik, je hotel sosed poskusiti še eno zdravilo. Prinesel je 700 gramov Glavberjeve soli in približno 1½ litra kamiličnega čaja, ki ga je gospodinja hitro skuhala. Glavberjevo sol je raztopil v vročem kamiličnem čaju in to raztopino je zлил v steklenico. V pol ure naj bi se vsa tekočina vlila konju v gobec.

Hlapec je privezal rjavcu na uzdo vrv in mu je hotel glavo potegniti kvišku proti jaslim. Sosed pa je to odsvetoval in je rekel, da bi pri tem en del zdravil najbrž prišel v pluća, kar bi potem povzročilo težko plučno vnetje. Pri vlivanju se sme glava držati nekoliko više kakor vodoravno, ne glede na to, če odteče del zdravila iz gobca. Saj je vendar mnogo bolje, če gre del zdravil v nič, kakor če bi konj poginil pri napačnem zdravljenju.

To so upoštevali, in z nekoliko truda so srečno spravili večji del zdravila v konja.

Pozno na večer je prišel živinozdravnik.

Preiskal je konja in našel položaj zelo opasen. Zboljšalo se ni čisto nič. Konj je ležal večinoma stegnjen na tleh in je stokal. Včasih se je premetaval.

Živinozdravnik je potipal na žilo in naštel 80 udarcev v minuti. Občutljivost živali se je zelo zmanjšala. Pustila se je potipati v uho, ne da bi se zgenila.

Živinozdravnik je odobral, kar je sosed ukrenil. Menil pa je, da potrebuje bolni konj predvsem še močnega odvajalnega sredstva, in radi tega je dal konju še eno krogeljico in 40 gramov aloje in malo zelenega mila. Da bi mu vbrizgnil pod kožo ezerina, se mu je zdelo nevarno. Zato je vbrizgnil pod kožo 0,5 gramov tekočine „morphium aceticum“ in 5 gramov destilirane vode, da bi konja pomiril.

Ko je konj dobil krogeljico in je bilo vbrizgavanje gotovo, je menil živinozdravnik, naj se mirno čaka, kaj pride. Še ni vse izgubljeno in pri koliki lahko vsak trenutek nastopi izprememba in zboljšanje, čeprav je sedaj slučaj skoraj brezupen. Zdelo pa se je živinozdravniku umestno od časa do časa viliti konju gorke milnice po gumijevi cevi v mastnik. To se lahko zvrši, tudi če konj leži.

Tudi drgnjenje trebuha in bokov je smatral za ugodno. Da bi dosegel prav močen učinek, je poskropil, preden so začeli drgniti, konjev trebuh s kafrovim špiritom, ki mu je primešal še nekoliko terpentinovnega olja (200 gramov kafrovega špirta in 20 gramov terpentinovnega olja).

Polagoma se je konj umiril in se ni več tako premetaval. Od časa do časa so šli od njega črevesni plini v čisto majhni množini. Dihal pa je vedno teže, gledal vedno stekleneje, ušesa so bila na dnu čisto mrzla, mrzel pot je pokrival vso žival. Semintja je ubogi konj tako stokal, da bi si človek mislil, da je prišla sedaj njegova zadnja ura.

Štampihar je čisto obupal, da bi mu konj še ozdravel. Tudi sosed je bil sedaj prepričan, da bo konj poginil. Samo zdravnik je še upal.

Videl je že mnogo takih bolnikov, izmed katerih jih je mnogo ozdravelo.

Vedno je zopet štel udarce žile, že je minulo skoraj 9 ur, kar je rjavec obolel. Vedno še nobenega zboljšanja!

Živinozdravnik se je odločil, da ostane čez noč tukaj. Zopet je minulo nekaj ur.

Konj je sedaj ležal mirno na stelji, moleč vse štiri noge od sebe. Dihanje je bilo malo počasnejše. Je li to znamenje bližajoče se smrti ali zboljšanja?

Bilo je ob treh zjutraj.

Živinozdravnik je zopet potipal na žilo in razjasnil se mu je obraz.

Naštel je sedaj samo 68 udarcev.

Tudi so bili udarci nekaj močnejši kakor prej. Zaklical je Štampiharju in sosedu: „Konj je rešen!“ Štampihar je odkimal. Ni verjel. Konj je ležal na stelji kakor bi hotel vsak trenutek poginiti!

Minulo je še mučne pol ure. Živinozdravnik je zopet preiskal žilo. Še enkrat je rekel z veliko gotovostjo in mirom. „Konj bo do jutri zopet dober“. Ravnokar je naštel 54 prav močnih udarcev. Štampihar je zmajal žalostno z glavo. Ni mogel razumeti, kako se more z njim, nesrečnikom, še kdo šaliti.

Žalostno je opazoval svojega ubovega konja.

Toda kaj je to?

Konj je naenkrat prav krepko dvignil glavo in jo držal nekaj minut prav lepo pokonci. Še enkrat se je pognal in je bil zopet na nogah. Stresel se je in se pretegoval. Štampihar skoraj svojim očem ni mogel verjeti!

Konj je stal čisto mirno s povešeno glavo. Živinozdravnik mu je segel v uho, in rjavec je stresel močno z glavo.

Sedaj je prinesel sosed snopič sena. Konj ga je pograbil in pričel počasi gristi.

„Ali je mogoče? Resnično, že zopet žre! je zaklical Štampihar ves vesel.

Drugi snopič je zopet pojedel. Udarci žile so zopet pojemale. Živinozdravnik jih je naštel le še 50 v minuti. Pri preiskovanju trebuha se je slišalo živahno šumenje na obeh trebušnih straneh. Od časa do časa so šli tudi plini skozi mastnik.

Živinozdravnik je vлил živali še enkrat milnice v mastnik. Sedaj je imela dober učinek. Redko govno in črevesni plini so se iztrebili v veliki množini. Polagoma je izgubil trebuh svojo napetost in tudi lakotnice so zopet nekoliko upadle,

Med tem se je zdanilo. Konj je bil vedno boljši.

Živinozdravnik je rekel za konja pripraviti par litrov otrobove vode, ki jo je ta posrkal do zadnje kapljice in se je oziral po krmi. Ko so prinesli drugim konjem zjutraj krme, je veselo rezgetal. Živinozdravnik je dal rjavcu nekaj nezrezanega dobrega sena.

Konj je tudi to kmalu pojedel.

Radi velike množine milnice, ki so mu jo vlivali, so bili členki in noge zelo mokri. Da bi ne dobil konj trganja, je živinozdravnik rekel noge do suhega odrgniti s slamo in s staro rokavico.

Od četrta do četrta ure je zboljševanje napredovalo. Bolezen je kmalu tako hitro izginila, kakor je prišla, in živinozdravnik je odšel, češ da je konj zdrav. Odredil je še, naj se še zelo zmerno hrani. Tudi naj se še ne vprega; vendar bi mu prepeljavanje po dvorišču, kake četrta ure, dobro delo, je menil. Stem se je poslovil.

Konj je bil vedno boljši in je res že ta dan popolnoma ozdravel. Tretji dan se je pa pokazal učinek velike množine odvajalnih sredstev (namreč 700 gramov Glavberjeve soli in 40 gramov aloje). Konj je iztrebil cele kupe slabo prebavljene govna.

Bolezen se je nenavadno srečno iztekla, kar je bilo zahvaliti pravilnemu ravnanju že takoj izpočetka.

Štampihar pa ni od tega dne nobenega konja več v nedeljo prenakrmil.

Kmetijstvo in draginja živil.

Zadnji čas se bije hud boj proti kmetijskemu stanu. Časopisje britko toži o veliki draginji živil, ostro sodi namišljene krivce in zahteva od vlade korenite pomoči; delavstvo in meščanstvo, oziroma uradništvo, prireja shode in obhode ter zahteva nujne pomoči. Vlada naj poskrbi, da bodo živila poceni; če jih ni dosti v domači državi, naj odpre meje tujemu uvozu, a izvoz domačih pridelkov naj prepove, da omeji oderuštvo pohlepne in nenasitega kmeta in priskrbi drugim stanovom živil po primerni ceni. Nekako tak je zmisel teh tožb.

Draginja živil je vsekako žalosten pojav za vse sloje in je velikega splošnogospodarskega, pa tudi posebnega pomena za posameznike. Vsled tega je potrebno, da se strogo preiščejo vse razmere, poiščejo vzroki draginje in se po možnosti odpravijo. Vzrokov draginje pa ni vselej lahko najti, in tudi kadar se najdejo, jih je težko kar na mah odstraniti. Za to je treba dobrih poznavalcev in pridnega, vztrajnega dela. Z nekaterimi frazami, kakor se navadno čitajo po časopisih ali slišijo na shodih, se tukaj ne da prav nič opraviti. Piscem in govornikom je seveda najprikladneje, da onega dolžijo za vzrok draginje, ki živila prideluje, to je kmeta. Ali je pa res kmet tak oderuh, da le na to gleda, kako bi obogatel na stroške drugih, da nima

srca za uboge trpine? Ali ni mogoče, da bi se vzroki draginje dobili drugje?

Kmetijske razmere so že dolgo časa zelo nepovoljne. Rastoči davki in doklade, visoke cene za razne kmetijske potrebščine, vedno večje zahteve kmetijskih poslov in delavcev gospodarstva tako obremenjujejo, da se prav težko vzdržujejo v ravnotežju; če pa pridejo nenadne nesreče, nime in slabe letine, potem lezejo v dolgove, propadajo, ali pa vsaj gospodarji komaj skromno preživljajo sebe in svojce. Včasih je donos kmetije tak, da je hlapec na boljšem kakor gospodar; kajti če je varčen, si od plače lahko kaj prihrani, dočim ima gospodar komaj za sproti. In vendar se zadnja leta kmetijski posli vedno teže dobivajo; vse hiti za boljšim kruhom, za zložnejšim delom, tako da kmetijski gospodarji hudo občutijo pomanjkanje delavcev. Če pa ljudje beže od kmetijstva, da bi pri drugih podjetjih bolje živeli, potem bo težko mogoče trditi, da se kmetu dobro godi, drugim stanovom pa slabo.

Kmetijstvo ima sicer tudi svoje prednosti, ker kmetijski stan ohranja narod čvrst in spopolnjuje s krepkim naraščanjem tudi druge stanove; toda v gmotnem oziru je kmetijski stan zelo na slabem: saj je splošno znano, da se kapital najslabše obrestuje v kmetijstvu. Kmetijstvo pa ima to dobro stran, da je zemljo posedujoče ljudstvo navzlic slabim dohodkom bolj stalno, ker ga vzdržuje ljubezen do domače zemlje.

Če se ozremo na druge stanove, vidimo, da se vsi in povsodi trudijo, kako bi si zboljšali in olajšali življenje. To je povsem naravno: vsak se želi izogniti neprilikom in si zasigurati kolikor mogoče udobno življenje. Toda posledice tega strmljenja in delovanja so drugačne, kakor si jih ljudje mislijo, oziroma sploh ne mislijo nanje. Vzemimo nekoliko slučajev! Delavci v premogokopih si pribore zvišanje plače. Podjetnik tega poviška ne more ali noče utrpjeti sam in podraži premog. Obrti, ki gonilo silo proizvajajo s premogom, so prikrajšane in povišajo ceno svojim izdelkom. Oni sloji, ki te izdelke kupujejo, in oni, ki sploh tudi s premogom kurijo, torej meščani, kmetovalci, delavci itd., morajo izdajati več novcev. Povišanje plače premogokopnim delavcem torej ni bila samo medsebojna zadeva teh delavcev in podvzetnikov, ampak je vpliv valoval dalje, prav do zadnjih uživalcev, tako da poviška plače pravzaprav ni plačal podvzetnik premogokopa, ampak drugi ljudje, tudi delavci. — Stavbni delavci si pribore povišanje plače. V tem slučaju stavbni podjetnik hiše ne more zgraditi za tako ceno, kakor prej, hišni gospodar stanovanj ne prepusti za tako nizko najemnino, kakor bi jih oddal, če bi bil hišo ceneje postavil. — Tako vidimo pri vseh podvzetjih, da delavci zahtevajo skrajšanje delovnega časa in povišanje plače. Vse to pa podražuje življenje, kajti koristi posameznih stanov so si v nasprotstvu in premeknitev ravnotežja na enem kraju povzroči valovanje daleč naokrog in potrese tudi take plasti, ki so dozdevno popolnoma neodvisne. — Uradništvu se je posrečilo doseči uravnavo plač in pomnožitev višjih službenih mest. Država, oziroma dežela itd. nima zaloge, da bi iz nje pokrivala večjo potrebščino, ampak v ta namen poviša ali nanovo vpelje davke in doklade, in te plačujejo potem razni stanovi.

Kamor pogledamo, povsodi vidimo nasprotstvo koristi posameznih stanov, pri vsakem gospodarskem vzvalovanju se zganejo plasti do konca, vsako izpremembo končno čutijo uživalci; kajti ni lahko enemu pomagati, ne da bi bili drugi prizadeti. Največja in

najtežja umetnost je, to valovanje tako urediti, da so pri ugodnostih kakor pri bremenih pravično udeleženi vsi stanovi. Kolikor bolj prodira omika, toliko več potreb ima človeštvo, delo se deli, stanovi se zravnavajo in z rastočimi potrebami rasejo zahteve, z zahtevami draginja vsled gori omenjenega valovanja. To draginjo si torej delajo razni stanovi deloma sami, oziroma je utemeljena v obstoječih razmerah, je naravna posledica naravnega razvoja. Po tem valovanju je pa kmetovalec prav tako prizadet, kakor drugi stanovi. Draženje raznovrstnega v kmetijstvu potrebnega blaga in orodja, višje zahteve delavcev, večji davki in druge dajatve so podražile tudi kmetijske pridelke. To je tako naravno, da sploh drugače biti ne more, kajti pod pridelovalno ceno kmetovalec vendar ne more iti.

Če zajamem iz posode kozarec vode, tamkaj, kjer sem zajel, ne ostane globel, ampak jo zalije druga voda. Če bi zajemal dalje, bi se vodoravna površina vedno nižala — če bi posoda ne imela dotoka — dokler bi ne bila prazna. Le če bi bili v posodi nalašč predeljeni prostori, bi pri zajemanju voda ne upadala povsodi enakomerno. Enako se v življenju zravnavajo zahteve in spolnitve, dokler kaka večja sila ne moti ali ne prekine naravnega valovanja. Često se v življenju pojavljajo naprave, ki imajo prvotno nalogo, skrbeti za to, da neprestano gospodarsko gibanje ni na škodo kakemu stanu. Te naprave so lahko zelo koristne, če spolnjujejo samo označeno nalogo, so pa lahko in so v resnici večkrat zelo škodljive, če prestopijo te po naravi jim postavljene meje. Vzemimo n. pr. kartele in treste. Njih prvotna naloga je, da uredijo izdelovanje po življenskih zahtevah, torej množino izdelkov določijo po potrebi, skrbe za primerne cene in varujejo udeležence izgube, oziroma tudi skupno upravljajo premoženje.

Ta namen se pa le prerad prezre in pohlepnost izpremeni dobro stran teh naprav v kvarno, kar se posebno lahko da doseči s kapitalom. Kapital d kartelom moč, da onemogočijo zdravo tekmovanje, ki izdelkom zagotavlja naravne cene; da si z umazaniam tekmovanjem prisvojé ali pa uničijo ona podvzetja, ki gmotno niso tako trdna, da bi se jim mogla ustavljati; in da končno kot neomejeni gospodarji določajo poljubno visoke cene svojim izdelkom in tako neopravičeno podražujejo življenje. To se posebno jasno vidi v veliki industriji, n. pr. v železni industriji, ki akcionarjem plačuje ogromne dividende, to se pravi, da deležnikom donaša neprimerno velik dobiček. Ta dobiček morajo plačevati tisti, ki potrebujejo in rabijo železo in železne izdelke, in nadalje oni, ki potrebujejo izdelke, narejene s pomočjo železnih ali z železom izdelanih priprav. Ena glavnih skrbi države bi torej morala biti v tem, da bi take nezdrave pojave preprečila, in, če že obstoje, da bi jih odpravila.

Če hočemo spoznati in odpraviti vzrok draginje, nadalje nikakor ne zadostuje, če poleg splošnogospodarskih razmer opazujemo samo pridelovalca in uživalca. Med njima je še mnogo, kar bistveno vpliva na ceno živil. Kmetovalec največkrat prideluje le sirovine. Te je treba predelati in izdelke dostaviti uživalcu; dobita jih torej obrt in trgovina, ki seveda vsaka dobi svoj zaslužek. Žal, da pot pridelkov od pridelovalca do uživalca ni vselej tako preprosta, ampak pridelki gredo včasih popolnoma po nepotrebnem skoz mnogo rok, ki vse hočejo zaslužka, včasih neprimerno visokega. Vsled tega je cena živilom lahko tako visoka, da nikakor ni primerna z ozirom na prvotno ceno sirovin. Poleg tega živila podražuje tudi špekulacija na žitnih borzah

(kjer je dovoljena), ki stremi za tem, da kmetovalci kolikor mogoče poceni prodajajo, uživalci pa kolikor mogoče drago kupujejo, da špekulantom ostane toliko večji dobiček.

Prehodu živil od pridelovalca do uživalca je torej treba posvetiti veliko skrb. Najprej je treba izločiti vse one, ki za posredovanje niso neobhodno potrebni in s svojim posredovanjem živila samo dražé, in potem je treba gledati na to, da se potrebni posredovalci zadovoljijo s primernim, zadostnim a zmernim dobičkom. V tem oziru morajo sodelovati pridelovalci in uživalci sami dejansko, oblasti s svojim nadzorstvom.

Neugodno stanje kmetijstva je kmetovalce privledlo do tega, da so začeli misliti, kako bi svoje pridelke pomnožili, zboljšali in bolje porabili ter se izognili onim nepotrebnim posredovalcem, ki pri pridelovalcih ceno pritiskajo, pri uživalcih pa zvišujejo. Upoštevali so dejstvo, da sloga jači, da se z združenimi močmi da več doseči, kakor posamezno, in začeli so se združevati. Uspeh se je kmalu začel kazati, in dandanes kmetijsko združenstvo že prav lepo cvete. Če bodo kmetovalci pametno nadaljevali, se z ljubeznijo oklenili naprav, ki so jim v korist, bodo imeli še lepih uspehov. Naj jim na ti poti slede še uživalci, in kmalu bo uspeh tudi pri njih viden.

Toda že je kmetijsko združenstvo začelo bosti gotove sloje v oči, da so se začeli hudovati, češ da so si kmetovalci izmislili novo sredstvo, da dražé živila. Ljudje, ki molče prezro vsako podraženje (upravičeno ali neupravičeno) industrijskih izdelkov, ne morejo prenesti nobenega pojavnosti v kmetijstvu, ki obeta korist kmetovalcem; zato tudi kmetijskemu združenstvu podtikajo namene, ki jih imajo n. pr. slabi karteli. Človeku, ki vsaj nekoliko pozna razmere, še dokazovati ni treba, da kmetijske zadruge niso bojno sredstvo, saj jim zato manjka bistvene zahteve, to je kapitala. Kmetijsko združenstvo je v bistvu in po namenu strokovno pospeševalno in obrambno sredstvo.

Dosedanja izvajanja nam kažejo, da ni kmet povzročil draginje živil, kakor se tako rado trdi, ampak da se morajo vzroki iskati drugje. Preostaja še vprašanje, ali bi bilo res uspešno ono sredstvo za odpravo draginje, ki ga tako nujno zahtevajo: naj namreč država odpre meje tujemu uvozu in naj jo zapre za izvoz domačih pridelkov. Če bi se to zgodilo, bi naš kmet moral propasti, ne da bi bilo drugim izdatno in trajno pomagano; nasprotno bi bili nazadnje še celo na slabšem, kakor so sedaj.

Če hoče kmetovalec obstati, mora za pridelke dobivati najmanj pridelovalne stroške, kajti sicer je propad v kratkem času neizogiben. Če neovirano dohaja k nam tuje blago, potem ali ni cenejše, ali pa uniči našega kmetovalca. Če blago ni cenejše, ga ni treba uvažati, če nam oškoduje kmetijstvo, stem več škoduje, kakor koristi. S tujo živino se dostikrat zatrosijo živinske kužne bolezni, ki že samo stem neizmerno škodujejo domači živinoreji, da promet omejujejo ali celo preprečujejo po več mesecev.

Če je naše kmetijstvo tako slabo podstavljeno — bo rekel kdo — naj propade; saj sploh ni treba domačega kmetijstva, če od drugod dobivamo cenejših živil. Naše geslo je ceno življenje, naj potem živila dobivamo od kjerkoli.

Ta reč se sicer zdi zelo preprosta, pa ni; kajti če bi bili navezani na uvoz, bi cena tujemu blagu takoj poskočila. To se je videlo zadnje dni pri uvozu argentinskega mesa. Kakorhitro se je doznalo, da Avstrija namerava dobiti nekaj mesa iz Argentine, je tamkaj

cena mesa takoj poskočila. Poleg tega so glavni dobiček spravili posredovalci; uživalci so le neznatno manj plačevali za ono meso, kakor za boljše domače. Sedaj pa vzemimo slučaj, da smo popolnoma odvisni od tujega uvoza. Umevno je, da bi nam sedaj dobavljač narekoval cene, ki bi ne bile take, kakor bi mi hoteli, ampak take, kakor bi on hotel. In če bi se primerilo, da bi imel naš dobavljač slabo letino? Kakšna draginja bi nastala pri nas! Ali vzemimo celo slučaj, da bi nam iz političnih vzrokov ustavili dovoz in nam tako odtegnili vsakdanji kruh? V nekterih dneh bi bili mi izstradani! Nemčija je industrijska država, in vendar svoje kmetijstvo z ozirom na veliko njegovo važnost zelo ščiti. Anglija je bila tako neprevidna, da je pustila, da ji je propadal kmetijski stan; danes bi rada štela milijone, če bi uogla to napako popraviti. Ona torej nima vzroka, da bi z visokimi carinami branila uvoz iz tujih dežel, pa navzlic temu in navzlic dejstvu, da ima obsežne kolonije, na Angleškem prav tako tožijo o draginji živil, kakor drugod.

Splošno nasvetovana sredstva proti draginji bi torej kvečjemu imela začasen za uživalce koristen uspeh, pozneje bi pa razmere le še poslabšala. Nasprotno bi pa udejstvovanje teh sredstev bil hud, če ne naravnost uničujoč udarec za domače kmetijstvo. Domače kmetijstvo je pa za državo kot tako kakor tudi za posamezne slove neprecenljive važnosti. Krepko razvito, cvetoče kmetijstvo, ki državo dela neodvisno od tujine, je najtrdnější temelj za njen obstoj. Sredstva proti draginji torej niso ona sredstva, ki so naperjena proti domačemu kmetijstvu, ampak ona, ki ga pospešujejo.

Država bo največ storila proti neznosni draginji živil stem, če bo kmetijstvo gmotno in moralno tako podpirala, da si v toliki meri opomore, se okrepi in pridelve pomnoži in zboljša, da bo vsestransko moglo proti primernemu in zmernemu plačilu zadoščati vsem zahtevam odjamalcev in uživalcev.

Pri tej priliki ne morem prezreti militarizma. Vojaštvo je pogojno produktivno: v kolikor je namreč kot varuh neobhodno potrebno, da drugi stanovi morejo neovirano delati; čez to mero je vojaštvo samo uživalec, ki oklepa mnogo delovnih sil ter jih odtega pridelovanju. Te velikanske, v splošnogospodarskem zmislu nedelavne sile porabljajo leto za letom lepe milijone, kar seveda tudi do gotove mere vpliva na draginjo. Če bi se odločujoči činitelji mogli odločiti, da bi mednarodne razmere uredili z mednarodnimi pogodbami, potem bi se vojaštvo lahko omejilo na resnično potrebo, in vse druge sedaj vezane sile bi se oprostile in vrnile delu.

V tem očrtu sem v kratkih potezah podal nekaj misli o vzrokih današnje draginje in o sredstvih proti nji. Dokazati sem skušal, kako krivične so včasih sodbe, če se izrekajo prehitro in nepremišljeno. V takih slučajih je treba dobro preudariti, preden se izreče tako uničujoča obsodba ali krivična zahteva, da naj tak, ki slabo živi, pomaga takemu, ki bolje živi, da bi živel še bolje. V današnjih razmerah so misli, da bi se splošno za malo dela dobivala velika plača in bi poleg tega bilo mogoče poceni živeti — prazne sanje.

Fr. Štupar.

Sadna razstava v Borovnici.

Podružnica c. kr. kmetijske družbe kranjske v Borovnici je priredila od 2. do 9. oktobra t. l. majhno sadno razstavo, ki sta jo strokovno uredila gg. podžupan Fr. Suhadolnik in nadučitelj J. Žirovnik.

Bilo je razstavljenega toliko lepega sadja, da je bilo res čuda v tej splošno slabi sadni letini. Razstavilo je 40 sadjarjev sadje na več kakor 300 krožnikov, ki so bili razvrščeni na zato prirejeni mizi v dvorani izobraževalnega društva. Največ je bilo razstavljenih parmen (32 krožnikov). A tudi druge splošno priznane vrste so bile častno zastopane, tako n. pr. belefler (9 krožnikov), Oberdikova reneta (11 krožnikov), kanadska reneta (9 krožnikov), blenhajmska zlata reneta (6 krožnikov), siva francoska reneta (14 krožnikov), velika kaselska reneta (6 krožnikov), ananasova reneta (7 krožnikov) in celo beli zimski kalvil (6 krožnikov). Poleg teh je bilo še veliko manj vrednih. Posebno „Bismark“ je jabolko, ki ga bo treba iztrebiti. Sploh je bilo razstavljenih 65 vrst jabolk in 19 vrst hrušek, med temi posebno lepe dilovke (8 krožnikov.)

Zanimanje za razstavo iz začetka ni bilo posebno veliko, a je potem med tednom precej naraslo, tako da je bil obisk dovoljen.

Na cesarjevega godu dan so jo obiskali vsi učenci ljudske šole v treh oddelkih. Obiskali so jo pa tudi gostje iz Ljubljane, med njimi strokovnjaka sadjarski in vinarski nadzornik g. Fr. Gombač in upravnik drevesnice c. kr. kmetijske družbe g. J. Urbančič. V nedeljo, 9. oktobra pa je prišel tudi strokovni učitelj deželne kmetijske šole na Grmu g. Fr. Zdolšek, ki je prav poučno predaval o sadjarstvu. S to razstavo se je med ljudmi precej vzbudilo zanimanje za sadje in bo torej obrodila veliko dobrega sadu. Učila je pa posebno to:

1. da se morajo cepiti samo priznane dobre vrste,
2. da je treba cepiče dobivati iz zanesljivih rok,
3. da se mora cepiti malo vrst in
4. ne pregosto saditi drevja, kakor je dosedaj v navadi.

Pripomniti je še, da so ljudje dobre vrste dobivali večinoma od c. kr. kmetijske družbe kranjske po posredovanju župnika Jugovica, nadučitelja Fr. Pamplerja in podžupana Fr. Suhadolnika.

Na razstavo je poslal g. Fr. Stupica iz Ljubljane sadni mlin, stiskalnico in drugo tako orodje.

Stala pa ni niti 20 K in bi tako razstavo torej — posebno v dobrih letinah — lahko priredila vsaka kmetijska podružnica.

Krmljenje z oljnimi tropinami.

Krmljenje je za uspeh živinoreje zelo pomembno. Ni enako, ali enoleten junček tehta 200 ali 300 kg, in tudi denarnica čuti razloček, če krava na leto daje po 1200 ali po 2000 l mleka, posebno tedaj, če so stroški za večji pridelek manjši kakor večji skupiček. Da imajo v Švici in na Zgornjem Bavarskem bolj rastno in bolj koščeno mlado živino, ni toliko vzrok samo pasma, kolikor boljše krmljenje. Zato tudi pravijo, da gre pasma skoz gobec, t. j., da najboljša pasma in živinorejska pravila nič ne veljajo, če živine ne krmimo prav.

Toda uspeh ni odvisen le od tega, koliko krme živina dobiva, marveč tudi od tega, kako je krma sestavljena. Večinoma nedostaja beljakovin in tolšče. Ko so umni živinorejci to spoznali, so si zelo uspešno pomagali s krmili, ki imajo mnogo beljakovin in tolšče v sebi; to so oljne tropine. Toda oljnih tropin je mnogo vrst, ki za naše razmere niso dobre.

Izmed dobrih oljnih tropin, ki kodijo pri nas v pošte, so orehove, lanene in sezamove tropine.

Orehove tropine so ostanke pri stiskanju takozvanega podzemeljskega ali kitajskega oreha, ki daje

izborna namizno olje. Tudi tropine tega oreha so izredno tečne, pospešujejo mlečnost, so izborna krma za pisanje živine, vsebujejo izmed vseh oljnih tropin največ beljakovin in maščobe in so v kljub temu najcenejše. Zaraditega jih strokovnjaki-učenjaki, kakor je dr. E. Pott v Monakovem, in izkušeni živinorejci najtopleje priporočajo.

Povprečno vsebujejo:

pšenični otrobi 14 % beljakovin in 4 % maščobe.
lanene tropine 32 % " " 8 % "
orehove tropine 48 % " " 8 % "

Pokladati je živini orehove tropine zmlete, med rezanico pomešane, nekoliko z vodo poškopljene, da se ne izprašé. Mlečni živini prijajo izborna. Mleko je mastnejše in in iz njega izdelano maslo dobi prijeten okus po mandeljnih. Prve dni je seveda pokladati le $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ kg; v 8—14 dneh pa že 1— $1\frac{1}{2}$ kg na vsako kravo. Konjem te tropine zelo prijajo. Namesto 6 kg ovsu pokladajte težkim konjem le 3 kg ovsu in $1\frac{1}{2}$ kg orehovitih tropin, to jim več zaleže kakor sam oves in vi prihranite dnevno okroglo 30 vinarjev pri vsakem konju. Konjem gredo orehove tropine posebno v slast; po njih dobe gladko dlako, postanejo trpežnejši in so baje manj podvrženi smoliki. Kolika je pri konjih, ki jim pokladate orehove tropine, zelo redka prikazen. Tudi kobilam in žrebcom so orehove tropine najboljša in najcenejša piča. Za pisanje živine so orehove tropine najbolj prikladne. Ravno tako izborne so za pisanje prasičev v zmesi s krompirjem, s siratko ali s posnetim mlekom. Prasiči se izredno hitro opitajo in njih meso je jedrnat in slastno, tako tudi slanina. Upoštevajte vedno, da so orehove tropine z ozirom na velikansko množino beljakovin in maščobe, ki jih imajo v sebi, izmed vseh močnih krmil **najcenejša krma.**

Ker so pa te tropine zelo mastne, se morajo hraniti v suhih, zračnih shrambah, sicer se v vlažnem kraju rade pokvarijo. Pregrete tropine je pa treba skuhati, preden se pokladajo živini.

Naša družba oddaja svojim udom oljne tropine in jamči, da vsebujejo najmanj 56 % beljakovin in maščobe, t. j. torej vsaj **trikrat več** kakor pšenični otrobi.

Lanene tropine. Že zdavnaj znano, toda premalo uvaževano močno krmilo so lanene tropine. Veliko njihovo redilnost, okusnost in zdravilnost pozna skoraj vsakdo, in vendar jih živinorejci pokrmijo le toliko, kolikor se jih izdeluje v deželi. To je pač zelo malo. Dobre lanene tropine imajo povprečno $2\frac{1}{2}$ krat toliko beljakovin in toščé v sebi, kolikor jih imata oves in koruza, 2 krat toliko, kakor pšenični in rženi otrobi, 3 krat toliko, kolikor dobro seno.

Koliko kmetovalcev daje teletom po odstavljenju napačno krmo! Koliko odstavljenih telet vsako leto pogine, koliko jih zaradi nedostatne krme slabo rase, da vedno ostanejo mršava! Kar se zamudi in zagreši v tem času, se pozneje ne da več nadomestiti in popraviti. Skoraj vsi živinorejci to vedo, drugače pa vendarle ne ravnaajo. Ta prilika je tudi najugodnejša za uspešno porabo lanenih tropin. Rabijo se najbolje na ta način, da se najprej ovlaži rezanica, na njo se pa potresejo lanene tropine z nekoliko drugih močnih krmil ter se vse skupaj dobro premeša. Z ozirom na starost in velikost telet se daje enemu po $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{2}$ kg, enoletnim po $\frac{1}{3}$ do 1 kg lanenih tropin na dan. Posebno dobro vplivajo lanene tropine na molzne krave, če jih dobivajo v pijači 14 dni pred otelitvijo in 14 dni po nji. Ta zelo okusna in lahko prebavna pijača tako

krepi živali, da navadno lahko prestanejo otelitev, pa tudi pozneje ne zbole tako lahko (n. pr. za telečjo vročnico). Pa tudi sicer so lanene tropine zelo dobre za vse živali, če hočemo dobro storiti slabotnim, bolehnim in izdelanim živalim ter jih okrepiti. V tem oziru lanene tropine največ izdajo, če jih pokladamo dalj časa.

Sezamove tropine. To močno krmilo dobivajo, ko iz sezamove rastline („sesamum indicum“ in „sesamum orientale“ iztiskajo olje. Naša družba oddaja tudi te tropine, ki jih dobivajo iz najboljšega vzhodnoindijskega, oziroma jutrovega semena. Sezamove tropine imajo povprečno v sebi:

suhe snovi	89 %
in v tej:	
beljakovin	37 %
sirove toščé	11 "
nedušičnatega izvlečka	23 "
sirove vlaknine	8.5 "
pepela	9.5 "

V belih sezamovitih tropinah je sedaj navadno 50 % beljakovin in toščé in se za toliko tudi jamči. Sezamove tropine so torej redilnejše in so laže prebavne kakor oljne tropine ter prav tako ugodno vplivajo, t. j. nimajo nikakih postranskih neugodnih učinkov. Posebno je treba opozoriti na veliko množino apna in fosforove kisline, ki je v teh tropinah, in so vsled tega posebno dobre za mlado živino. Izborne so te tropine za pitance. Zdrobljene ali zmlete sezamove tropine se tudi lahko dajo konjem namesto ovsu in delavnim volom. Konjem se jih daje po 1 kg na dan, pomešanih z ovsom, s kakim drugim močnim krmilom ali z rezanico; zmes se nekoliko ovlaži. 1 kg tropin nadomesti $2\frac{1}{2}$ kg ovsu. Volom se lahko dajo v poljubnih množinah, brez drugih močnih krmil, pomešane z rezanico. Končno so sezamove tropine prav dobra krma za molzne krave; daje se jim jih po 1 kg na dan zdrobljenih ali zmletih, ali pa pomešanih med druga primerna krmila, in ni se bati, da bi imele kake nepovoljne posledice. Nasprotno, redno krmljenje belih sezamovitih tropin pomnožuje mlečnost, in le v tem slučaju, če so le preveč tega krmila pokladali, je bilo presno maslo nekoliko bolj mehko. Mi toplo priporočamo bele sezamove tropine našim živinorejcem, ker so redilnejše kakor lanene. Če teh tropin kako živinče prvi dan ne mara, to nič ne dé, čez par dni se že nanje navadi in jih potem hlastno žre.

Zelo važno pa je, da dobimo oljne tropine čiste, nepokvarjene in nepredrage.

Da je pričela družba oddajati tudi oljne tropine, ji je povod dejstvo, da se kaže z zboljšano živinorejo in s povzdigo mlekarstva večja potreba po močnih krmilih, ki izmed njih pri nas z malo izjemo rabimo le otrobe. Visoka cena pri otrobih bi pa ne bila še tako hudo zlo, toda resnica je, da se pri nas proda največ ogrskih otrobov, ki večinoma niso pristni in imajo razne ničvredne primesi v sebi, zlasti zmlete riževe mekine. Taki otrobi največkrat niso niti 6 K vredni.

Izborna nadomestilo za otrobe je moka iz raznih tropin. V krmilih je največ vredna dušičnata snov, ki jo imenujemo beljakovino; od nje je zavisna tečnost in cena posameznih krmil.

Vse omenjene oljne tropine so veliko več kakor še enkrat toliko vredne kakor otrobi; vrhutega pa silno vplivajo na zdravje, hitro rast in debelenje ter na mlečnost živine; poleg tega pa stanejo skoraj toliko kakor otrobi. $\frac{1}{3}$ kg zmletih tropin zaleže več kakor 1 kg otrobov, stane pa manj.

Oljne tropine prihajajo k nam deloma iz domačih oljaren, pa tudi iz dveh kranjskih tvornic za olje (v Medvodah in v Britofu pri Kranju) ter iz velikih tvornic v Trstu in na Reki. Žal, da so bile zadnje letine za laneno in sezamovo seme silno slabe, zato je cena temu semenu zelo visoka in vsled tega tudi tropinam. Lanenih in sezamovih tropin včasih kar naravnost sploh ni mogoče dobiti. Pri današnjih cenah so orehove tropine skoraj najbolj priporočene, ker so poleg njih velike vsbine hranilnih snovi obenem najcenejše.

Naša družba ima oljne tropine vedno v zalogi in so cene objavljene v vsaki številki „Kmetovalca“ med družbenimi vestmi.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 355. Imam nekaj mladih prasičev, ki so čez nekaj dni po porodu postali kilavi, zato vprašam, če je nevarnost, da kilavi prasiči poginejo, če se režejo? (A. N. v P.)

Odgovor: Če imajo prasiči kilo na trebuhu, tedaj to nič ne vpliva na srečen izid rezanja, seveda, če se prasiči sploh pravilno režejo. Kila se ne sme zanemariti in je pri mladem prasiču ni težko ozdraviti. Zdravljenje kil na popku pri pujskih je popisano v knjigi „Soseđa Razumovka prasičereja“, ki jo dobite pri naši družbi za 1 K.

Vprašanje 356. Ali bi bilo dobro sedaj jeseni travnik prebrnati ter ga spomladi pognojiti z umetnimi gnojili, ker mi jeseni čas bolj dopušča brnati kakor spomladi? (V. Z. v P.)

Odgovor: Jeseni iz mnogih ozirov ne kaže travnika prebrnati, temveč je to delo edinoe zgodaj spomladi umestno. Pač Vam pa vsekakor priporočamo travnik že jeseni pognojiti s Tomasovo žlindro in s kalijevo soljo in pozneje z gnojilco ali spomladi z amonijevim sulfatom.

Vprašanje 357. Ali se tudi prasičem smejo pokladati tropine podzemeljskega oreha? (J. L. v P.)

Odgovor: Orehove tropine prijajo za pitanje prasičev kakor druge oljne tropine, vendar jih je prav zmerno pokladati, kajti prasiči se oljnih tropin sploh in posebno orehovih kaj radi kmalu preobjedo. Veliko oljnih tropin prasičem pokladati sploh ne gre, ker drugače dobe prasiči mehak in neokusen špeh.

Vprašanje 358. Spomladi bom sadil krompir in peso, ki jima bom gnojil s hlevskim gnojem; nameravam pa za priboljšek gnojiti tudi z umetnimi gnojili, zato vprašam, ktera umetna gnojila in koliko naj jih pridam hlevskemu gnoju, ki z njim pognojim krompirju in pesi? (F. V. v Ž.)

Odgovor: Za okopavalne rastline, kakor sta krompir in pesa, je najboljši hlevski gnoj, ker pospešuje razvoj tistih bakterij v prsti, ki morejo dušikove spojine pretvoriti v užitno rastlinsko hrano. Res pa ni naš hlevski gnoj navadno popolnoma dober, ker nima dovolj nekterih rastlinskih hranilnih snovi v sebi, zato odobravamo Vašo namero, zboljšati hlevski gnoj z umetnimi gnojili. Glede gnojenja krompirju še posebej omenjamo, da je njivo najboljše jeseni s hlevskim gnojem pognojiti, ki se takoj podorje, kajti krompir ni dobro saditi na sv. ž gnoj. Poleg hlevskega gnoja se za gnojenje krompirja vzame spomladi 150 do 200 kg superfosfata, 100 do 200 kg kalijeve soli in 100 kg amonijevega sulfata. Te množine veljajo za 1 ha. Pri gnojenju za peso se vzame poleg hlevskega gnoja na 1 ha še 150 do 250 kg kalijeve soli, 200 do 300 kg superfosfata in 100 do 150 kg amonijevega sulfata.

Vprašanje 359. Pri nas je že splošno utrjeno mnenje, da ničesar ni dobro sejati ob mladem mesecu ali

ob prvem kraju, zato vprašam, če ima izprememba lune res kaj vpliva na setev? (F. V. v Ž.)

Odgovor: Vpliv luninih izprememb na razna kmetijska dela je, žal, še skoraj povsodi med preprostim ljudstvom domnevan, zato pogostokrat dobivamo podobna vprašanja. Večini teh vprašanj seveda v „Kmetovalcu“ ne odgovorimo, ker smo že mnogokrat povedali, da je vsako tako domnevanje brez vsake podlage. Semtertja je pa vendar naša dolžnost kmetovalce opozoriti, da so vsa ta domnevanja neutemeljena, zato čez dlje časa zopet enkrat odgovorimo na tako vprašanje. Ne spuščamo se v razpravo, ali ima luna sploh kaj vpliva v kakem pogledu na našo zemljo; to je pa prav gotovo, da so lunine izpremembe popolnoma brezpomembne. Pa naj bo luna ponoči na nebu rastoča, polna ali pojemajoča, vsekdar je vsa na nebu, in če vidimo, da se je pričel delati prvi krajec, ki narase do polne lune, ki potem pojema in se naredi zadnji krajec, ki slednjič tudi izgine, prihaja vse to le od tega, če je luna bolj ali manj od solca razsvetljena. Naj se torej luna v kakršnikoli obliki vidi na nebu, vselej je vsa, in če ima kaj vpliva na zemljo, ga more imeti le vsa, ne pa le tisti del, ki je slučajno razsvetljen od solca. Kratko povedano: zapomnite si Vi in vsi drugi, da lunine izpremembe nimajo prav nobenega vpliva na kmetovalčeva opravila.

Vprašanje 360. Imam precej velik zelenjadni vrt, ki ga gnojim z mešancem, da zemljo rahlam. Še mešanec težko spravljam navrt, ki leži visoko na strmem bregu. Ves gnoj moram znositi v koših, ker z vozom ne morem blizu. Ali bi zelenjadni vrt lahko gnojil tudi z umetnimi gnojili, s katerimi, kdaj in koliko naj jih vzamem? (J. G. v T.)

Odgovor: Za zelenjadni vrt je poglavitno gnojilo dušikovo, dasi v zemlji tudi drugih hranilnih snovi ne sme manjkati. Hlevski gnoj je posebno za zelenjad skoraj nenadomestljiv, ker le on pospešuje razvoj tistih bakterij, ki silno pomagajo za rodovitnost prsti, ki je pri zelenjadi posebno potrebna. Z umetnimi gnojili se na zelenjadnih vrtil dosežejo imenitni uspehi, vendar se priporoča vsaj semtertja gnojiti tudi s hlevskim gnojem, ki v gotovem oziru poseka celo dober mešanec. Gnojite torej semtertja svoj zelenjadni vrt po možnosti s hlevskim gnojem, drugače se pa poslužujte umetnih gnojil, ki se z lehkoto spravijo v visoko ležeče zelenjadne vrtove v bregu. Z umetnimi gnojili se zelenjadi gnoji navadno spomladi. Vebče zadostuje za vse vrste zelenjadi na ar, t. j. na 100 m², 2 do 3 kg superfosfata, 1 do 2 kg kalijeve soli in 1/2 do 3 kg dušikovega gnojila. Kot dušikovo gnojilo se vzame čilski soliter in amonijev sulfat. Čilskega solitra se vzame slaba tretjina, a amonijevega sulfata drugi dve tretjini. Čilski soliter takoj učinkuje, a le kratak čas, dočim amonijev sulfat daje rastlini dušik, kolikor časa rase.

Vprašanje 361. Pri nas je leščevina napadena od neke bolezni. Na poganjkih in na vejah se delajo bule, kakor morete videti iz koscev leščevih vej, ki sem Vam jih poslal na ogled. Ali so te bule na leščevini naravni izrastki, ali se delajo vsled kake bolezni, ali pa jih povzroča kak mrčes? (M. D. v K.)

Odgovor: Take bule na leščevju povzročajo lubadne uši, podobne krvavi uši na jablani. Sredstva proti tem ušem ne poznamo in se ga sploh ne izplača rabiti, kajti uspešno je le tedaj, če ga rabijo vsi posestniki dotičnega okoliša, kar je pa navadno nemogoče doseči. Sicer pa te uši slučajno, kako leto tako močno nastopijo, da res naredo veliko škodo, a pozneje sameodsebe izginejo ravnotako, kakor so prišle.

Vprašanje 362. Ali sme mlinar in njegov ljudje loviti ribe v svojem jezu, dasi je ribolovna pravica dotične vode last drugega? (M. v P.)

Odgovor: Kdor ima ribolovno pravico, sme le on ribe loviti pod ali nad jezom, četudi je jez lastnina koga drugega.

Ribolovna pravica pripada po § 4. kranjskega ribarskega zakona le tedaj komu drugemu kakor lastniku ribolova, če teče voda po umetno napravljenih strugah, in sicer v tem slučaju lastniku dotične umetne struge.

Vprašanje 363. V svojih vinogradih in na svojih seno-žetih imam že nad 30 let silno nadležen plevel, ki ga pri nas imenujemo divji lapuh ali lipenj. Ta rastlina, ki s svojimi koreninami zelo globoko sega, ima zgoraj listje zelene barve, spodaj pa belkasto. Lapuh redno s koreninami rujem in izkopavam, pa ga vendar ne morem zatreti. Prosim navodila, **kako se lapuh zatreti?** (J. F. v Š.)

Odgovor: Lapuh je silno nadležen in poleg tega zelo škodljiv plevel, ki se ne da lahko zatreti in zemljo močno izsesava ter druge koristne rastline zatira. Lapuh uspeva dobro le na apnenih glinastih tleh, ki so razmerno precej vlažne, zato tamkaj najprej izgine, kjer se tla osuše. Na tleh, ki so za lapuh ugodne, se ta plevel s samim obdelovanjem, t. j. z oranjem, ne da zatreti. Edino sredstvo je lapuhovo listje kar naprej in dosledno porezovati, vsled česar korenina onemore in rastlina pogine. Ozirati se je na dejstvo, da lapuh najprej požene štiblo s cvetjem in šele potem zraste listje. Zaraditega je treba tudi cvetje pred zoritvijo semena porezovati, drugače se lapuh razmnožuje tudi s semenom. Korenine delajo podzemeljske izrastke, ki iz njih rasejo nove rastline; zategadelj je najvažnejše redno porezovanje listja, ki slabi korenino, da slednjič usahne.

Vprašanje 364. Pri nas trdijo posestniki, ki imajo travnike ob Savi, da je **gnojenje s Tomasovo žlindro škodljivo**, kajti konji, ki jedo krmo iz teh travnikov propadajo. Drugi zopet poudarjajo, da travniki, gnojeni s Tomasovo žlindro, vedno bolj propadajo in da bi se uničili, če bi se vedno gnojili z umetnimi gnojili. Vem, da so te trditve neosnovane, zato bi bilo dobro, če v „Kmetovalcu“ med vprašanji in odgovori strokovnjaško pojasnite to zadevo. (E. B. v K.)

Odgovor: Na trditvi Vaših ljudi, da gnojenje travnikov s Tomasovo žlindro sčasom travnike slabi, more biti v gotovih slučajih vsekako nekaj resnice. V „Kmetovalcu“ smo že brezštevilkokrat pojasnjevali, da je gnojenje samo s Tomasovo žlindro ali sploh samo s kakim fosfatnim gnojilom napačno. Če naj dajo umetna gnojila dober uspeh, jih je treba znati tudi rabiti. Če gnojimo samo s Tomasovo žlindro, damo zemlji le eno hranilno snov, in sicer fosforovo kislino, in poleg nje je v žlindri tudi apno, kar vse v pričetku ugodno učinkuje, a slednjič zmanjka drugih hranilnih snovi, in travnik opeša navzlic gnojenju z žlindro. V tisti meri, kakor se dovaja zemlji fosforova kislina, se ji morajo dovajati tudi vse druge potrebne rastlinske hranilne snovi, in sicer kalij, posebno pa dušik. Če se rastlinam gnoji samo s fosforovo kislino, potem ta pač v pričetku pospešuje rast, dokler je v zemlji dovolj kalija in dušika, ko pa zadnji ti dve hranilni snovi zmanjkata, pa fosforova kislina sama zase nič več ne more pomagati. Pri gnojenju s Tomasovo žlindro pa hodi v poštev še apno, ki je deloma samo hranilna snov, deloma pa pospešuje hitro razkrajanje in zauživanje ostalih hranilnih snovi. Nemški pregovor pravi: „Apno očete bogati, sinove pa siroti“. „To se mora tako razumeti, da apno v pričetku, dokler je v zemlji dovolj vseh hranilnih snovi, res dobro učinkuje, ko so pa te redilne snovi izčrpane, pa rodovitnost poneha. Apno je navzlic temu imenitno gnojilo, če se pravilno rabi, t. j. če se obenem dovaja v zemljo dovolj vseh drugih hranilnih snovi. Gnojenje samo s Tomasovo žlindro, oziroma samo s fosforovo kislino ima podoben učinek in je lahko škodljivo. Iz tega vzroka mi dosledno priporočamo rabiti poleg Tomasove žlindre ali superfosfata vedno tudi kalijeva in dušičnata gnojila. Opozarjamo Vas na tozodevne spise v zadnji številki „Kmetovalca“. Naj Vaši ljudje brez skrbi gnojijo s Tomasovo žlindro, a le s pogojem, da obenem

gnojijo tudi s kalijem in z dušikom, potem jim jamčimo za izvrsten in trajen uspeh. Domnevanje, da konji propadajo če uživajo seno iz travnikov, ki so pognojeni s Tomasovo žlindro, je popolnoma nezmislno, kajti kaj takega se z ničemer ne da utemeljiti, in če se je tako propadanje res pokazalo, se mora vzrok vsekako kje drugje iskati.

Vprašanje 365. Kako in s čim se da **popraviti plesniv sod**, da bo zopet poraben za vino? (R. S. v K.)

Odgovor: Plesnoba posode je lahko različna. Če je sod znotraj na površju nekoliko siv, se da taka plesnoba še lahko osnažiti. Teže je, če je šla plesnoba bolj v les, tako da je les rumen ali črn. V tem slučaju je treba velike previdnosti. Če je pa šla plesnoba že preveč globoko v les, potem takega sode sploh ni več mogoče popraviti. Če je sod plesniv, se mora vsekako odpreti; če nima vratice, se odvzame dno. Potem se vzame suha krtača ali suha čunjia in se skuša, da se z njo vsa plesnoba kolikor mogoče odstrani in iz sode spravi. Če je sod le na površju, torej le malo plesniv, pojde to lahko, če je pa šla plesnoba že nekoliko v les, ga je treba postrgati s kako strguljo, in sicer tako globoko, da se pride do popolnoma zdravega, čvrstega lesa. Šele potem se sod z ostro krtačo in z vodo dobro opere, zabije in dobro izpari ali pa s sodo in s kropom tako zakuha, kakor posoda od črnine ali pa kakor nova posoda. Namesto sode se tudi tukaj lahko vzame jedki natron (3—5 %), ki je še boljši. Sod se potem z vrelo in nato z mrzlo vodo dobro opere in se moker močno zažvepla (na 10 hl 1 1/2 do 2 žveplena traka) ter se zabije. Čez nekaj dni se sod zopet odpre, še enkrat pomije ter — če se ne rabi takoj — šele potem, ko se je bil posušil, na navadni način zažvepla.

Družbene vesti.

* **Jesensko gnojenje travnikov.** Ker je v naših razmerah najbolj priporočeno gnojenje travnikov jeseni, in sicer s Tomasovo žlindro ter s kalijevo soljo, opozarjamo ude, naj tega gnojenja nikakor ne odkladajo ter naj potrebno množino teh gnojil pravočasno naroče. Cene so označene niže doli. Prav posebno opozarjamo na spis v 19. številki „Kmetovalca“ „Ne zamudite jeseni gnojiti travnike, zlasti s Tomasovo žlindro!“ in na spise glede gnojenja z umetnimi gnojili v 20. številki „Kmetovalca“.

* **Naročnikom na Tomasovo žlindro.** Na razna vprašanja poročamo našim odjemalcem celih vagonov Tomasove žlindre, da so se tvornice odločile, da letos sploh ne odpošljejo nič več žlindre po parniku čez morje v Trst, ampak da bodo naročbe kar naravnost iz tvornice po železnici na naslov odjemalcev odpravljale. Seveda iz tega za naše odjemalce ne nastane prav nikaka prikrajsava in se bodo naročitve tudi z ozirom na voznino ravno tako računale, kakor če bi se iz Trsta zvrševale. Edino, kar naj naši odjemalci pri tem upoštevajo, je, da vagon, ki je odposlan po železnici iz tvornice, potrebuje 10 do 14 dni, preden pride do naročnika, dočim bi iz Trsta hitreje dospel. Naročniki celih vagonov naj torej svoje naročbe primerno prej prigrasé. Manjše naročbe pa družba takoj izvrši iz ljubljanske zaloge, ker je dobila nekaj vagonov prave Tomasove žlindre po železnici in jih bo porabila za nadrobno oddajo. Kakor se naši udje prepričajo iz naslednjih cen, so cene letos dokaj nižje od lanskih, ker je „Družba tvornic za Tomasovo žlindro“ v Berlinu na naše prizadevanje cene toliko znižala, da ni prav nič dražja kakor slabše zmleto konkurenčno blago. Priporočamo torej takojšnjo prigrasitev.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasovo žlindro. Cene za nadrobno oddajo v Ljubljani so: za 18 odstotno K 7·20, za 19 odstotno K 7·50 in za 20 odstotno blago K 7·80 za 100 kg.

Naročbe na cele vagonse se bodo zvrševale po naslednjih cenah:

17 %	18 %	19 %	20 %	21 %
K 612—	K 648—	K 684—	K 720—	K 756—

za cel vagon z 10.000 kg, popust znaša z ozirom na prihranitev stroškov za prevažanje K 25— pri celem vagonu.

Te cene je razumeti bazis Trst, t. j. naročnik bo plačal le toliko voznine, kolikor bi znašala iz Trsta do zadnje postaje, čeravno dobi žlindro naravnost iz tvornic. Ni še natančno znano, s kolikoodstotnim blagom se bodo naročbe zvrševale; čim več odstotno pa bo gnojilo, tem bolje bo v vsakem oziru, kajti naposled se za manjvredno žlindro plača ravno toliko voznine, kakor za mnogoodstotno. Naročitve prosimo že sedaj!

Rudninski superfosfat s 14 % v vodi raztopne fosforove kisline po 7 K 50 h 100 kg z vrečo vred. Pri naročilih v celih vagonih franko na vsako postajo. Svarimo pred nakupom superfosfata, ki je zaznamovan kot 12—14 odstoten, če ni primerno cenejši, kajti tak superfosfat je resnično le 12 odstoten in sme v razmerju z gorenjo ceno le K 6·36 veljati.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg. Naročila na cele vagonse se zvrše naravnost iz tvornic in se cena vsled zmanjšanja stroškov dokaj zniža.

Kalijevo sol po 12 K 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 20 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40 % kalija in stane 12 K, dočim ima kajnit le 12—13 % kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 4 K 50 h. Tudi to gnojilo pošljemo odjemalcem celih vagonov naravnost iz tvornic za ceno, ki je dosti nižja.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Amonijev sulfat po 31—K 100 kg iz Ljubljane. To dušičnato umetno gnojilo ima družba sedaj, ko se bliža čas za gnojenje ozimini, zopet v zalogi. To gnojilo je važno za gnojenje na njivah žitu, krompirju, ozimini itd., in sicer v zvezi s superfosfatom in s kalijevo soljo. Poraba amonijevega sulfata v vinogradih je zlasti važna in zato posebno priporočena. Opozarjamo na spis „Gnojenje z dušikom“ v 1. št., na spis „Dušičnata umetna gnojila“ v 2. številki, na spisa „Gnojenje travnikov z umetnimi gnojili spomladi“ ter „Mešana gnojila in gnojenje vinogradov z umetnimi gnojili“, v 3. št., na spis „Gnojenje krompirju, zlasti z umetnimi gnojili, s posebnim ozirom na amonijev sulfat“ v 6. številki in na spis „Gnojenje ozimini z amonijevim sulfatom“ v 18. številki lanskega „Kmetovalca“.

* **Mešana umetno gnojilo**, ki ima 10 % v vodi raztopne fosforove kisline, 10 % žveplenokislega kalija in 4 % amonijevega dušika, oddaja družba po 16 K 100 kg z vrečo vred brez voznine. — (Glej spis „Mešana umetna gnojila“ v 3. št. letošnjega „Kmetovalca“.)

* **Tropine podzemeljskega oreha**. Te tropine imajo zajamčeno 55 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe v sebi, torej dosti več kakor sezamove ali lanene tropine. Družba je ugodno kupila večjo množino in jih oddaja po 18 K 100 kg iz Ljubljane. Prof. dr. Pott pravi v svoji knjigi o krmilih: „Orehove tropine se morajo prištevati

najmočnejšim dušičnatim in najlaže prebavnim rastlinskim močnim krmilom; odlikujejo se posebno po večji vsebini beljakovin.“ Tudi mi jih priporočamo našim udom, ki imajo živino navajeno na krmljenje z močnimi krmili.

* **Sezamove tropine**, fino zmlete, svetle, z zajamčeno vsebino 50 odstotkov proteina in maščobe, stanejo K 18·50 100 kg in se dobivajo le v vrečah po 50 kg. Živinorejce opozarjamo na spis „Krmljenje z oljnimi tropinami“, ki je izšel v „Kmetovalcu“ in ki ga v obliki „Gospodarskih navodil“ na zahtevanje vsakomur brezplačno pošljemo. Sezamove tropine so navzlic večji redilni vrednosti zaradi tega toliko cenejše od lanenih tropin, ker se sedaj še ne zahtevajo tako splošno. Gotovo je, da se precj podražé, kakor hitro jih ne bodo mogli več toliko izdelovati, kolikor jih bodo zahtevali; ta položaj utegne po splošni sodbi kmalu nastati.

* **Lanene tropine** so družbi zopet pošle.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Seja glavnega odbora dne 3. novembra 1910.

Seji je predsedoval družbeni predsednik gosp. komercialni svetnik Povše, navzoči so bili odborniki gg.: Gombač, baron Lazarini, A. Paulin, F. Pavlin, Rohrman in dr. pl. Wurzbach ter ravnatelj Pirca.

Predsednik je sporočil, da se je kmetijski družbi nudila prilika, da prične z izvozom kranjskih čebel v Zedinjene države Severne Amerike. To prilika je bilo treba iz raznih razlogov hitro porabiti, zato se je predsedništvo obrnilo na kmetijsko ministrstvo za podporo, ki naj krije prve stroške, ter je bila v najkrajšem času dovoljena državna podpora v to svrbo od kmetijskega in trgovinskega ministrstva. Predsednik je poročal, kaj se je in kaj se bo ukrenilo, povedal je, da bo treba soglasno postopati s čebelarstvom, ki naj prične propagando za odbiro čistokrvnih kranjskih čebel, ter je prosil, naj glavni odbor storjene korake odobri. Glavni odbor je to poročilo vzel na znanje in je naknadno odobril vse navedene predpriprave.

Glavni odbor se je dogovoril glede svojega postopanja na bodočem družbenem občnem zboru in je vzel na znanje, da se je vse pripravilo v svrbo mirne zvršitve občnega zbora. Istočasno je glavni odbor sklenil one predloge, ki jih predloži občnemu zboru v potrdilo.

V živinozdravniški svet na Dunaju je glavni odbor imenoval za svojega zastopnika družbenega predsednika gosp. komercialnega svetnika Povšeta in za njegovega namestnika družbenega ravnatelja gosp. Pirca.

Prošnjo nekega trgovca s čebelami za državno podporo, da bi zgradil nov čebeljak, je glavni odbor sklenil šele tedaj upoštevati in staviti c. kr. deželni vladi svoje predloge, kadar dobi naprošeno mnenje o tej prošnji od čebelarkega društva.

O prošnji za podporo nekemu kmetovalcu, ki mu je poginilo več prasičev za rdečico, je glavni odbor sklenil c. kr. deželni vladi prošnjo priporočiti, če poizvedbe pokažejo umestnost kake podpore iz zaklada, ki je namenjen za take nezgode.

Za nove ude so se priglasili in so bili sprejeti gg.:

Betrian Božidar, nadučitelj v Ribnici; Sonjak Mihael, posestnik v Kotu; Jeršin Karol, pos. v Rudniku; Jama Frančišek, posestnik v Poljanah; dr. Pegan Vladislav, odvetnik v Ljubljani; Dolinar Ivan, župnik v Kresnicah; Tavfar Ivan, posestnik v Kresnicah; Müller Marija, posestnica v Koprivniku; Volc Jera, posest. v Beli peči; Mešič Avgust, posestnik na Vranskem; Kos Lovrenc, posestnik v Savljah; Zorčič Vinko, knjigovodja v Ljubljani in posestnik v Višnji gori; Ujc Matija, zastopnik Dreherjeve pivovarne v Ljubljani.